

**Ivan Rogić
Ognjen Caldarović**

Sveučilište u Zagrebu
Arhitektonski fakultet
HR - 10000 Zagreb, Kačićeva 26

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
HR - 10000 Zagreb, I. Lučića 3

Izvorni znanstveni članak • Original Scientific Paper
UDK • UDC 711.58:323.3(497.5)“1991/2000”

Znanstvena klasifikacija • Scientific Classification

Područje: Tehničke znanosti • Section: Technical Sciences

Polje: Arhitektura i urbanizam • Field: Architecture and Urban Planning

Grana • Branch: 2.01.02 - Urban. i prostorno planiranje • Urban. and Reg. Plann.

Rukopis primljen • Manuscript Received: 12.10.1999.

Članak prihvaćen • Article Accepted: 29.03.2000.

Urbane aspiracije i stambeno susjedstvo u programu višestambene izgradnje stradalnika Domovinskog rata

Urban Life and Neighbourhood in the Programme of Building Blocks of Flats for Homeland War Victims

Ključne riječi • Key words

aspiracije	aspirations
kakvoća stanovanja	housing quality
stanovanje / stan	housing / flat
susjedstvo	neighbourhood
urbana okolica	urban environment

Sažetak • Abstract

U radu se interpretira dio rezultata istraživanja o stradalnicima Domovinskog rata. U tom se smislu raspravlja o uvjetima susjedstva, njegovim granicama, tipovima susjedskih usluga, vrsti odnosa između susjeda i procjeni važnosti susjedskih odnosa. Nadalje, raspravlja se i o odnosu prema četvrti (kvartu) u kojemu anketirani žive te o općem odnosu prema gradu, identifikaciji s gradom i procjeni poželjnosti mjesta za život. Rezultati istraživanja pokazuju da ispitanici nespecifično reaguju spram navedenih odrednica, odnosno da su rezultati ispitivanja u skladu s dosadašnjim nalazima s područja sociologije stanovanja.

The paper is an interpretation of some of the research results about Homeland War victims. It presents findings about the characteristics of the neighbourhood, its boundaries, types of neighbourly services, kind of relations that exist among neighbours, and estimates of the importance of neighbourly relations. Furthermore, it shows the attitude respondents have to the quarter they live in and how they relate to the town in general, their identification with it and what they consider a desirable place to live in. The research results show that respondents react to the above in an unspecific manner, which earlier findings in the field of housing sociology also show.

1. Uvod / Introduction

U radu ćemo se osvrnuti na rezultate istraživanja stradalnika Domo-vinskog rata s obzirom na obilježja susjedstva i urbanih aspiracija. Obratit ćemo pozornost prije svega na ocjenu susjedskih odnosa i stambene aspiracije u urbanom okolišu. Jedna od najzanimljivijih dimenzija jest pokušaj određivanja “granica susjedstva”, odnosno utvrđivanja s koliko se ljudi iz susjedstva ispitanici ovog istraživanja stvarno druže; drukčije rečeno, koliko članova obuhvaća “aktivno” susjedstvo. Podatke iznosimo u idućoj tablici.

2. Susjedstvo / Neighbourhood

2.1. Granice susjedstva / Neighbourhood boundaries

TABL. 1. Broj susjeda s kojima se anketirani druže

Sastavili • Made by
I. Rogić, O. Čaldarović

TABLE 1. Number of neighbours with which the respondents are friendly

Broj susjeda	1. skupina (u %)	2. skupina (u %)
ne druži se sa susjedima	14,3	12,3
druži se s 1 – 2 susjeda	34,6	37,4
druži se s 3 – 5 susjeda	28,7	28,7
druži se s više od 5 susjeda	22,4	21,5
bez odgovora	0,0	0,0

Podaci pokazuju da je “aktivno” susjedstvo pretežno ograničeno na neveliku skupinu od 1 – 5 članova. Približno 65% anketiranih određuje susjedstvo u skupinama te veličine. Suprotno njima, manje su skupine onih koji se ne druže sa susjedima (približno svaki sedmi anketirani) i onih koji se druže sa susjedstvom većim od pet članova (približno svaki peti anketirani).

Drugi pokazatelj granica susjedstva jest trajanje vremena koje ispitanici provode sa susjedima. Podaci pokazuju da približno svaki drugi ispitanik (50%) provodi sa susjedima manji dio slobodnog vremena. Pribroji li se tom podatku i nalaz da približno 14% anketiranih nema nikakvih odnosa sa susjedima, dobiva se podatak da 65% anketiranih za susjedstvo odvaja vrlo malo vremena ili ga posve zanemaruje. Njima je oprečna manja skupina anketiranih od približno 12%, koja sa susjedima provodi veći dio slobodnog vremena.

No anketirani stanari imaju katkad i “aktivniji” odnos sa svojim susjedima. Zanimalo nas je kako su oni prostorno raspoređeni. Podatke donosimo u idućoj tablici.

TABL. 2. Prostorni raspored susjeda

Sastavili • Made by
I. Rogić, O. Čaldarović

TABLE 2. Spatial distribution of neighbours

Mjesto	1. skupina (u %)	2. skupina (u %)
nepoznato mjesto	7,6	9,7
nema dobre odnose sa susjedima	5,9	1,0
najviše ih živi na istom katu	16,9	11,8
najviše ih živi u istoj kući	42,2	62,1
najviše ih živi u istoj četvrti	26,6	14,4
bez odgovora	0,8	1,0

Glavna **prostorna granica susjedstva**, pokazuju podaci, jest zgrada u kojoj anketirani stanuju. U 1. skupini 59% anketiranih poziva se na zgradu, a u 2. skupini čak 73% anketiranih. U zgradi je susjedstvo na katu najvažnije za 16,9% anketiranih u prvom istraživanju te za 11,8% u drugome. Uočene je razlike korisno obrazložiti činjenicom da su anketirani u 2. skupini u vrijeme ankete boravili u svojim stanovima samo nekoliko mjeseci. Zbog toga i nisu mogli diferencirati susjedsku mrežu kao 1. skupina, koja u stanovima živi dulje. Ona polaznu izrazitu koncentraciju susjeda u kući razlikuje na dva načina: (I.) povećava se važnost susjedstva na (istom) katu, (II.) povećava se važnost susjedstva u četvrti. Zahvaljujući tomu, smanjuje se ukupni udio onih koji tvrde da im je glavno susjedsko okupljalište zgrada u kojoj žive. Četvrti podatak koji opisuje "granice" susjedstva jest onaj o načinu odbira susjeda, točnije, o susjedskom povezivanju stradalnika Domovinskog rata. U idućoj tablici dani su osnovni podaci o tome.

Susjedi	1. skupina (u %)	2. skupina (u %)
ne druži se sa susjedima	14,3	11,8
među susjedima s kojima se druži nema stradalnika Domovinskog rata	5,1	0,5
među susjedima s kojima se druži oni su manjina	11,4	3,6
nema ih ni manje ni više nego drugih susjeda	10,5	4,1
susjedi s kojima se druži pretežno su stradalnici Domovinskog rata, kao i ispitanici	57,8	80,0
bez odgovora	0,0	0,0

TABL. 3. Tko su susjedi

Sastavili • Made by
I. Rogić, O. ČaldarovićTABLE 3. Who the
neighbours are

Uočljivu razliku između 1. i 2. skupine, prema našoj ocjeni, treba, kao i u prijašnjem odjeljku, obrazložiti najprije različitim vremenom stanovanja u (vlastitom) stanu. Prva je skupina u stanu dulje nego druga. Zato je susjedске odnose detaljnije diferencirala. Druga je skupina u stanu kraće vrijeme, pa nije ni mogla diferencirati mrežu susjedskih odnosa izvan glavne stanarske skupine. No neovisno o tomu, razdioba podataka 1. skupine pokazuje da, unatoč očekivanoj diferencijaciji i susjedskim odnosima tijekom vremena, susjedsko druženje sa stradalnicima Domovinskog rata, kojima pripadaju i sami anketirani, određuje susjedске odnose više od polovice broja anketiranih. Posredno, taj podatak pokazuje da je ratno iskustvo generativna osnovica mjerila pomoću kojih anketirani odabiru susjede s kojima će se češće družiti. Predloženu pretpostavku potkrepljuje činjenica da članovi 1. skupine ne žive u kućama s homogenom stradalničkom populacijom; naprotiv, žive u kućama koje su izgrađene i naseljene prije rata, pa mogućnosti diferenciranja susjedstva i na druge načine ima više. Zato držimo opravdanim ustvrditi da je središnja referentna susjedska skupina među anketiranim skupinama stradalnika Domovinskog rata, kakvi su i sami ispitanici.

2.2. Susjedske usluge / Neighbourly services

Odgovori na postavljeno pitanje uvršteni su u idućoj tablici.

TABL. 4. Najčešći povodi susjedske komunikacije

Sastavili • Made by
I. Rogić, O. Čaldarović

TABLE 4. Most frequent reasons for neighbourly communication

Povod	1. skupina (u %)	2. skupina (u %)
pomoć pri popravcima u stanu	26,2	30,3
suradnja na poboljšanju života u kući	30,0	35,4
savjeti o životnim teškoćama	31,2	28,2
dnevne posudbe	21,1	17,4
uporaba telefona	2,5	2,1
financijska pomoć	2,5	0,5
pomoć u bolesti	16,0	6,2
čuvanje djece	11,8	7,7
čuvanje stana	18,1	7,7
političke rasprave	4,2	2,6
zajedničko gledanje TV-a	8,0	5,1
zajedničke šetnje, razgovori	30,4	33,3
zajednički odlasci u crkvu	4,6	1,5
zajedničko sudjelovanje u sportu	3,0	7,2
zajedničke proslave blagdana	16,5	5,6
pomoć zbog teškoća pri kretanju	5,1	5,1

Predočena razdioba upućuje na nekoliko činjenica. (I.) U obje su skupine najčešći povodi i potrebe zbog kojih se susjedi obraćaju jedni drugima isti. To su zajedničke šetnje i razgovori (bez cilja); savjeti o životnim teškoćama; suradnja na poboljšanju života u kući; pomoć u popravcima u stanu. Valja uočiti da za susjedsku komunikaciju na spomenutoj podlozi nisu nužni dublji susjedski odnosi. Dostatni su i oni zasnovani na svakodnevnom ponavljanju susjedske pristojnosti i prigodnim navikama. (II.) U 2. skupini, koja je, upozorili smo, kratko vrijeme u stanu (84% njih samo jedno tromjesečje) malo je ljudi koji su uspostavili susjedsku suradnju za koju su potrebni prisniji susjedski odnosi. Prividni je izuzetak manja podskupina (17,4%) koja prakticira različite dnevne posudbe. No ni za dnevne posudbe nisu nužni prisniji susjedski odnosi pa je opravdano i taj povod/potrebu svrstati u već spomenute "površne" djelatnosti. Prihvatimo li te naznake, nameće se zaključak da u 2. skupini dominiraju susjedski odnosi zasnovani na dnevnim prigodama i povodima koji ne obvezuju specifičnim oblicima uzajamne ovisnosti. Zaključak je logičan već i zbog toga što u kratkom razdoblju, koliko stanuju na novoj adresi, stanari i nisu mogli uspostaviti susjedske odnose na drugoj podlozi. (III.) U 1. skupini anketiranih ima više podskupina anketiranih (11 - 18%) koji su uspostavili susjedske odnose zasnovane na većem stupnju povjerenja od dnevnoga, konvencionalnog. Na toj se podlozi pojavljuju i drukčiji povodi/potrebe zbog kojih se susjedi češće obraćaju jedni drugima. To su čuvanje stana (u odsutnosti stanara); zajedničke proslave blagdana i svečanosti; pomoć u bolesti; čuvanje djece (u odsutnosti stanara). Vidljivo je da, zahvaljujući tomu, određen broj susjeda

dobiva položaj članova proširene imaginarne obitelji; s njima se dijele iskustva i raspoloženja tipološki bliska onima što ih međusobno dijele članovi obitelji. No za oblikovanje takvih odnosa potrebno je dulje vrijeme, barem onoliko koliko su na nekoj adresi članovi 1. skupine (84% više od godine dana). Suprotno tome, relativno mali postoci anketiranih koji su razvili takve odnose pokazuju da ni duljina boravka na istoj stambenoj adresi nije presudna za susjedstvo s dubljim integracijskim zadaćama i imperativima. U tom smislu anketirane se skupine stradalnika ne razlikuju bitno od ukupne urbane populacije u Hrvatskoj. Činjenica da njihovo ratno iskustvo za njih ima vrijednost opće generativne osnove oblikovanja susjedskih odnosa stvara, doduše, izrazitije povjerenje i solidarnost nego što bi se moglo očekivati u srodnim stambenim okolnostima. Ali nije vidljivo da su zbog toga jače tendencije susjedskoj ekskluzivnosti ili opterećenju susjedstva paraobiteljskim zadaćama i funkcijama.

2.3. "Loši susjedski odnosi" / "Bad neighbourly relations"

Anketni podaci pokazuju da popis čimbenika koji kvare ili otežavaju uspostavu dobrosusjedskih odnosa nije dugačak. U obje skupine najbrojniji su anketirani koji tvrde da im u susjedstvu ništa posebno ne smeta što bi izrazito kvarilo dobrosusjedске odnose (52,3% u 1. skupini i 69,8% u 2. skupini). Na popisu čimbenika koji negativno utječu na kakvoću odnosa jesu bučnost susjeda (23,2% u 1. skupini i 13,8% u drugoj); neurednost (11,8% u 1. skupini i 9,7% u drugoj); neuljudnost (8% u 1. skupini i 2,1% u drugoj); navika da uništavaju kućnu opremu (5,1% u 2. skupini); mnoštvo djece bez nadzora (4,6% u 2. skupini). Popis čimbenika je, vidi se, tipičan. Na njega upućuju istraživanja i u zgradama u kojima stanari nisu odabrani po specifičnom kriteriju. Spomenuti su čimbenici inače konvencionalni odraz životnih prilika, određenih većom socijalnom gustoćom i životnim navikama neprilagođenim toj gustoći.

No u odgovorima anketiranih malo je tragova kritičkog odnosa prema zgradi kao posebnom čimbeniku kakvoće susjedskih odnosa. Naprotiv, mnogo su brojnija upozorenja da zgrada u tom smislu nije važna ili da olakšava uspostavu dobrih susjedskih odnosa. Razdioba ocjena vidljiva je u idućoj tablici.

Ocjena	1. skupina (u %)	2. skupina (u %)
ne zna	13,9	13,8
otežava	3,8	0,5
olakšava	15,2	12,3
zgrada je nevažna; važni su ljudi	66,7	73,3
drugo	0,0	0,0
bez odgovora	0,0	0,0

TABL. 5. Koliko zgrada otežava/olakšava uspostavu dobrosusjedskih odnosa

Sastavili • Made by
I. Rogić, O. Čaldarović

TABLE 5. The degree to which the block of flats makes good neighbourly relations more difficult/easier

Dosljedna rasprava o zgradi kao o samostalnom čimbeniku kakvoće susjedskih odnosa nužno vodi raspravi o "arhitektonskom determinizmu". Mnogi analitičari zbog niza interpretacijskih teškoća planirano izbjegavaju raspravu o tome inzistirajući na tome da na odnose presudno utječu obilježja samih (susjedskih) sudionika. Ta činjenica i nije prijeporna. Ali nije prijeporna ni činjenica da pojedine prostorne konfiguracije (primjerice, sociofugalne ili sociopetalne)

djeluju kao relativno osamostaljeni stimulatori teritorijalnog ponašanja (veličina, svjetlosni režim, nagib, zapreke, izloženost nadzoru itd.). Zato i nije bez uporabne vrijednosti upozorenje manje skupine anketiranih koji drže kuću olakšavajućim čimbenikom. Uzmu li se u obzir izvori nezadovoljstva susjedima, spomenuti u prijašnjem ulomku, nije neopravdano upozoriti da uspostavu dobrih susjedskih odnosa olakšava ona kuća koja uspješnije izolira buku (nastalu susjedskim ponašanjem) te koja omogućuje individualizirani nadzor kućne opreme na javnom dijelu zgrade. Budući da se cjelina tog nadzora i ne može zajamčiti isključivo projektantskim sredstvima, zgrade s tipičnim građanskim stanarima obično organiziraju kućni nadzor (domar itd.) s profesionalnim statusom i ovlastima. U kućama sa socijalnim stanarima to je, poznato je, teško, ali nije nemoguće, napose u kućama gdje stvarni prihodi stanara nisu zaprekom plaćanju takve službe. Koliko je vidljivo, takva bi služba minimizirala ili posve uklonila najvažnije izvore susjedskih nelagoda s prijašnjeg popisa (osim, ponavljamo, jednog tipa buke), na koje su anketirani upozorili.

Budući da uvjerljiva većina anketiranih tvrdi kako u susjedstvu nema ništa posebno što bi kvarilo susjedске odnose, nisu iznenađujuće ni izrazito velike ocjene koje anketirani daju svojim odnosima sa susjedima. U 1. skupini prosjek je 4,25 (od mogućih 5), a u drugoj 4,45 (od mogućih 5). S obzirom na opće predloške ocjenjivanja susjeda, ocjene su izrazito povoljne. No relativno kratko vrijeme boravka na kućnoj adresi dopušta pretpostavku da nije posrijedi "optimizam bez obala" nego jednostavno činjenica da ljudi odveć kratko žive sa susjedima pa i nije bilo mnogo prilika koje bi stavile susjedске odnose na ozbiljnu kušnju. Da je pretpostavka prihvatljiva, posredno pokazuje i veličina prosječne ocjene 1. skupine. Ta skupina živi dulje sa svojim susjedima (većina, vidjelo se, oko godinu dana), pa je i ocjena kakvoće odnosa s njima - niža (4,25 naspram 4,45 u 2. skupini).

2.4. Važnost susjedskih odnosa / The importance of neighbourly relations

Nadalje, zanimljivo je bilo ispitati i važnost susjeda u zajedničkom stanovanju. Koliko su susjedi zaista važni? Zornosti radi, u idućoj tablici predočujemo samo razdiobu odgovora upisanih u rubriku *potpuno točno* pokraj tvrdnji predloženih u anketnom upitniku.

TABLE 6. Važnost susjeda u stanovanju

Sastavili • Made by
I. Rogić, O. Čaldarović

TABLE 6. The importance of neighbours in everyday life

Tvrđnja	Postotak odgovora 1. skupina	Potpuno točno 2. skupina
susjedi su uglavnom nevažni	16,5	11,3
zbog dobrih susjeda promijenio bih mjesto i adresu stanovanja	5,9	7,2
živim veoma ovisno o susjedima	3,4	7,2
suvremeni način života ne potiče dobrosusjedске odnose	9,7	14,9
volio bih birati susjede	18,1	20,0
najbolji su mi susjedi koji žive kao ja	25,7	30,3
kad bih birao susjede, odabrao bih stradalnike Domovinskog rata kao što sam i ja	19,4	24,1

Premda uloga susjeda prema ocjeni anketiranih u njihovu svakodnevnom životu nije velika (žive neovisno o susjedima), svaki četvrti najradije bi za susjeda imao osobu koja živi kao i anketirani, a svaki peti želi da to bude osoba s istom ili sličnom poviješću iz Domovinskog rata. Budući da su postoci anketiranih upisani i u rubriku *donekle točno* sukladno raspoređeni, opravdano je upozoriti da posljednje dvije tvrdnje s tabličnog popisa najpreciznije opisuju opću podlogu na temelju koje anketirani vrednuju i aktivno oblikuju susjedske odnose. Nije neopravdano ista mjerila proširiti i na definiciju prijateljskog kruga.

Ta činjenica implicira zaključak da svakodnevno korištenje kućama u kojima anketirani stanuju nije određeno samo njihovim specifičnostima (invalidnost, ratna prošlost, položaj umirovljenika) nego i analognim specifičnostima članova njihova bliskoga susjedskog/prijateljskog kruga. To praktično znači da primjerena projektantska rješenja nisu nužna samo ondje gdje živi većina stanara sa svojim specifičnostima nego i ondje gdje su oni manjina, ali sa širokim krugom susjeda/prijatelja sličnih obilježja. Ne uzeti u obzir tu činjenicu, značilo bi praktično otežati život i svakodnevnu komunikaciju ne samo manjini nego i većini posrednih "korisnika" kuće i susjedstva.

3. Odnos stanara prema četvrti / Residents' relation to the town quarter

3.1. Opća ocjena / General estimate

Kako anketirani ocjenjuju gradsku četvrt u kojoj se nalazi (novi) stan pokazuju odgovori na nekoliko pitanja. U idućoj tablici vidljiva je razdioba odgovora kojima anketirani opisuju stav drugih građana prema kvartu.

Ocjena	1. skupina (u %)	2. skupina (u %)
građani drže da kvart treba izbjegavati	3,4	8,2
građani drže da su uvjeti u kvartu slabiji od drugih	11,0	5,1
građani drže da je kvart kao i ostali	40,5	32,3
građani drže da je kvart poželjniji od ostalih	30,4	24,6
građani drže da je kvart u kojemu anketirani stanuju najbolji u gradu	3,0	6,7
ne zna	11,4	22,1
bez odgovora	0,4	1,0

TABL. 7. Kako, prema ocjeni anketiranih, drugi građani ocjenjuju četvrt u kojoj se nalazi stan ispitanika

Sastavili • Made by
I. Rogić, O. Čaldarović

TABLE 7. How do others, in the opinion of the respondents, evaluate the quarter in which the respondents live

U obje skupine prevladavaju anketirani koji tvrde da drugi građani njihovu četvrt ocjenjuju kao ostale ili da je, štoviše, drže poželjnijom od ostalih. Relativno malo anketiranih (u 1. skupini 14,4%, a u drugoj 13,3%) drži da o kvartu u kojemu su ispitanici dobili stan ostali građani misle kao o problematičnom području koje je po životnim uvjetima ili slabije od drugih ili ga treba izbjegavati. Toj distribucijskoj shemi sukladna je i razdioba odgovora koja pokazuje kako sami anketirani ocjenjuju kvart u koji su (dodjelom stana) dospjeli. Podaci su uvršteni u tablicu 8.

TABL. 8. Kako anketirani ocjenjuju kvart u kojemu žive

Sastavili • Made by I. Rogić, O. Čaldarović

TABLE 8. How do respondents evaluate the quarter they live in

Ocjena	1. skupina (u %)	2. skupina (u %)
uvjeti života nisu dostojni čovjeka	1,3	1,0
uvjeti života izrazito su slabiji nego drugdje u gradu	11,0	5,6
uvjeti života su prosječni, tipični	59,9	59,5
uvjeti života bolji su nego drugdje u gradu	21,9	20,0
uvjeti života najbolji su u gradu	3,4	7,2
ne zna	2,5	6,7
bez odgovora	0,0	1,0

Postotni udjeli u dvije središnje rubrike gotovo su jednaki. Okvirno, 60% anketiranih drži da je četvrt u koju su doselili prosječna gradska četvrt, ali 20% njih (svaki peti anketirani) drži da je četvrt po kakvoći bolja od drugih u gradu. Bitna je razlika, pak, u druge dvije rubrike. Udio anketiranih koji drže da je kvart u koji su doselili problematičan veći je u 1. skupini. To je, podsjećamo, skupina kojoj su dodijeljeni stanovi kakvih je na tržištu bilo (dakle, po slučajnom izboru), i koja u stanu živi dulje. Udio anketiranih koji drže da im je četvrt najbolja u gradu veći je u 2. skupini; ispitanici te skupine dobili su stan u posebno planiranoj zgradi i u stanu žive kraće. Premda su navedene razlike malene (11,0% : 5,6% ; 3,4% : 7,2%), njihov smjer potkrepljuje pretpostavku da anketirani povoljnijom ocjenjuju četvrt u kojoj stanuju ako je kuća u kojoj su dobili stan izrađena prema posebnu programu (projektantskom, organizacijskom, tehničkom itd.). Istu pretpostavku podupiru, prema našoj ocjeni, i odgovori u idućoj tablici.

TABL. 9. Primjerenost kvarta anketnim očekivanjima

Sastavili • Made by I. Rogić, O. Čaldarović

TABLE 9. Correlation between the quarter and expectations from the questionnaire

Primjerenost četvrti anketnim očekivanjima	1. skupina (u %)	2. skupina (u %)
zaslužuje bolje	16,0	6,7
zaslužuje bolje jer su mu i zasluge veće	12,7	6,2
četvrt je primjerena zaslugama	31,6	41,0
uvjeti u kvartu bolji su od očekivanih	6,3	2,1
zahvalan je što je stambeno zbrinut u ovom kvartu	21,1	33,8
ne zna, ne može procijeniti	11,8	10,3
bez odgovora	0,4	0,0

Tri razlike u tablici 9. govore u prilog zaključku iz prethodnog ulomka. (I.) U 1. skupini (koja je, vidjelo se, dobila stanove izvan planiranog modela) više je onih koji vjeruju da kao ljudi zaslužuju bolje (bolji kvart, stan). (II.) U 1. skupini više je i onih koji vjeruju da zaslužuju bolje jer su im i zasluge veće; rezultati impliciraju da mehanizam dodjele stanova na temelju prilika na tržištu nije osjetljiv na individualne vrijednosti koliko bi morao biti. (III.) U drugoj je skupini veći postotni udio onih koji su "zahvalni" što su stambeno zbrinuti u kvartu gdje stanuju. Valja upozoriti da citirane razlike, naspram prijašnjih, nisu malene (16,0 : 6,7; 31,6 : 41,0; 21,1 : 33,8). Zato je opravdano zaključiti da je u 2. skupini, koja je stan dobila prema posebnom programu, uvjerljivo više onih koji su zadovoljni

kakvoćom gradske četvrti. Primjena programa jednostavno implicira veću osjetljivost na urbani okoliš nego razdioba stanova prema tržišnim mogućnostima. K tomu, primjena je jasan označitelj organizirane prakse zbrinjavanja koja se među korisnicima predvidljivo interpretira povoljnom, kao nužna sastavnica priznavanja njihove ljudske i ratne vrijednosti.

Na naznačenom je tragu i razdioba anketiranih prema stupnju zadovoljstva kvartom. Podaci u sljedećoj tablici pokazuju kako ona izgleda u obje anketirane skupine.

Stupanj zadovoljstva	1. skupina (u %)	2. skupina (u %)
izrazito nezadovoljan	5,5	4,1
umjereno nezadovoljan	11,8	6,2
ni zadovoljan ni nezadovoljan	26,6	22,6
djelomično zadovoljan	33,8	36,9
izrazito zadovoljan	22,4	30,3
bez odgovora	0,0	0,0

Tabl. 10. Zadovoljstvo životom u kvartu

Sastavili • Made by
I. Rogić, O. Čaldarović

TABLE 10. Satisfaction with life in the quarter

Tablica pokazuje da su u 1. skupini postotni udjeli anketiranih koji su nezadovoljni ili ravnodušni veći. U 2. skupini veći su postotni udjeli anketiranih koji su djelomično zadovoljni ili izrazito zadovoljni kvartom. Premda veličina razlika varira (u rasponu 1,4–7,9), ovisno o ponuđenim rubrikama, glavni smjer razlika i u toj je tablici sukladan već opisanim rezultatima. Anketirani u 2. skupini, općenito rečeno, zadovoljniji su gradskom četvrti u kojoj žive nego oni iz 1. skupine. Zbog toga je očekivan i nalaz da samo 6,2% iz 2. skupine razmišlja o promjeni kvarta; u 1. skupini takvih je, naprotiv, 18,6%. Također, u 2. skupini ima 87,2% onih koji žele živjeti u četvrti u kojoj žive; u 1. skupini takvih je, premda su većina, ipak manje, 70%.

Uočene razlike treba svakako smatrati i posljedicom činjenice da su anketirani iz 2. skupine “novi” u kvartu te da ga i ne mogu dobro ocijeniti, tj. manje su kritični prema kvartu jer ga ne poznaju. No ta činjenica ne može potpuno objasniti uočene razlike. Zato je, prema našoj ocjeni, opravdano pretpostaviti da praksa zbrinjavanja prema posebnom programu i dobra organizacija njezine provedbe uspješnije “štiti” anketirane od “problematičnih” kvartova.

3.2. Uporabne ocjene četvrti / Usable estimates of the quarter

Na te ocjene upućuju razdiobe odgovora na dva osnovna pitanja. U idućoj tablici predočene su, prema ocjeni anketiranih, **glavne prednosti** četvrti u kojoj žive.

TABL. 11. Najveće prednosti gradske četvrti u kojoj anketirani žive

Sastavili • Made by
I. Rogić, O. Čaldarović

TABLE 11. Greatest advantages of the quarter respondents live in

Prednost	1. skupina (u %)	2. skupina (u %)
dobra socijalna infrastruktura	38,4	43,6
sportsko-rekreacijski objekti	0,0	2,1
kulturne ustanove	1,3	1,0
vjerske ustanove, crkve	2,5	2,6
pristupačnost kvarta s obzirom na javni prijevoz	11,4	2,6
uređeni okoliš, ugodan ambijent	11,8	4,1
mogućnost odmora u tišini	29,5	28,2
blizina gradskog središta	20,3	26,2
staze za invalide	0,8	0,0
bez odgovora	27,4	26,2

Tablica "nudi" nekoliko uvida. (I.) Malo više od četvrtine anketiranih u obje skupine ne može ocijeniti uporabnu prednost naselja. To znači da prednosti i nisu takve da bi bile samorazumljive i uočljive za sve stanovnike. (II.) U obje su skupine istaknute tri iste glavne prednosti četvrti. To su: socijalna infrastruktura (oprema, institucije); blizina gradskog središta; mogućnost odmora u tišini. (III.) Sukladno već uočenom većem broju "optimista" u 2. skupini, i u ovoj su razdiobi oni u 2. skupini brojniji (5,2% više anketiranih iz 2. skupine ističe dobru socijalnu infrastrukturu; 5,9% više ističe blizinu gradskog središta). (III.) U 1. skupini, međutim, mnogo je više onih koji ističu pristupačnost kvarta javnim prijevozom te uređen okoliš i ugodan ambijent (11,4 : 2,6; 11,8 : 4,1). Takve prednosti, obično, ističu stanovnici koji u pojedinom naselju žive dulje, pa imaju i potpuniji uvid u lokalne životne prilike.

TABL. 12. Najveći nedostatak četvrti u kojoj anketirani žive

Sastavili • Made by
I. Rogić, O. Čaldarović

TABLE 12. Greatest shortcoming of the quarter respondents live in

Nedostatak	1. skupina (u %)	2. skupina (u %)
slaba socijalna infrastruktura	15,6	12,3
nepristupačnost kvarta javnim prijevozom, udaljenost od gradskog središta	13,5	8,7
nedostatak prostora za djecu	11,8	9,2
nedostatak prostora za sport	5,9	3,1
neuredan/zapušten okoliš	15,6	16,9
slaba komunalna infrastruktura	15,6	12,8
nesigurnost, kriminal	4,6	3,6
buka, gužva	14,8	4,6
nedostatak javnog prostora	6,8	2,1
nedostatak parkova, zelenila	17,7	20,0
težak pristup invalidima	2,1	1,5
bez odgovora	31,2	47,7

(I.) I u ovoj su tablici najbrojniji oni koji ne mogu odgovoriti (ili ocijeniti) glavne nedostatke kvarta. Takvih je uvjerljivo više u 2. skupini, koja, naglašeno je, ima manji stanarski staž, pa i ne može posve mjerodavno rasuđivati o prilikama u naselju. (II.) U obje skupine najviše je anketiranih koji ističu nedostatak zelenila i parkova u kvartu - približno svaki peti anketirani ističe taj nedostatak. Idući nedostatak koji ističu obje skupine jest zapušten/neuredan okoliš, te slaba komunalna i socijalna infrastruktura. (III.) Anketirani iz 1. skupine češće upozoravaju na još tri nedostatka: na nepristupačnost kvarta javnim prijevozom, na nedostatak prostora za djecu te na buku i gužvu u kvartu. (IV.) Udjeli anketiranih u obje skupine, koji ističu prva četiri nedostatka približno su jednaki. Udjeli anketiranih koji ističu ostale nedostatke veći su u 1. skupini. U njoj su anketirani s duljim stanarskim stažem u naselju, pa je i njihovo poznavanje lokalnih prilika preciznije.

Kategorizacija uočenih nedostataka pokazuje da se oni mogu razvrstati na tri osnovne skupine. (a) U prvoj su **ekološki** nedostaci. Takvi su manjak zelenila i parkova u naselju; zapušten okoliš; buka i gužva u naselju te rizični lokalni promet. (b) U drugoj su skupini **infrastrukturni** nedostaci. To su slaba tehnička (komunalna) infrastruktura, nerazvijena socijalna infrastruktura, otežan pristup kvartu javnim prijevozom i sl. (c) U trećoj su skupini specifični **socijalni** nedostaci koji upozoravaju na otežani život posebnih društvenih skupina (s posebnim potrebama). Anketirani, uočeno je, ne smatraju ambijent naselja neprikladnim za život i kretanje invalida, premda nedostaci na koje upozoravaju impliciraju da u kvartu postoje znatne zapreke ("barijere") osobama s otežanim sposobnostima kretanja. Drže ga, međutim, neprikladnim za život djece, upozoravajući na manjak igrališta i prostora potrebnoga za njihove sigurne igre i istraživanja.

Sve tri skupine uočenih nedostataka dio su širega (i tipičnog) korisničkog i svakodnevnog "oponiranja" praksi i predlošcima kaotične urbanizacije. Zbog više strukturnih razloga koji potječu iz razdoblja socijalističke modernizacije ona je jednostavno ostala "prekratka" za niz svakodnevnih zahtjeva, potreba i mjerila. Osobito je ostala neosjetljiva na ekološke imperativne i na imperativne koji proizlaze iz prirodne/društvene diferencijacije teritorijalnog ponašanja pojedinih skupina. Budući da predloženi rezultati pokazuju kako useljivanje u stan i četvrt na temelju organiziranog programa i predložka nužno obuhvaća i skrb o kakvoći vanjskog okoliša (prisutna u procesu odbira kvarta u kojemu će se graditi kuće za stradalnike), nije nekorisno taj program i organizacijski predložak promatrati i kao praktično sredstvo "pritiska" da se iz naselja uklone oni osnovni nedostaci na koje upozoravaju anketirani. To znači da izgradnja stanova za stradalnike u urbanoj politici može (i treba) biti snažan poticaj da se cijelo naselje u koje oni dolaze – reurbanizira.

4. Odnos prema gradu / Relation to the town

Razumijevanje ocjena kakvoće života u gradu ostalo bi nejasno bez podataka o adresama anketiranja; adrese otkrivaju u kojim su gradovima dodijeljeni/izgrađeni stanovi za stradalnike Domovinskog rata. Otkrivaju, sukladno tomu, i koje gradove anketirani ocjenjuju kada oblikuju svoje stavove prema gradu u kojemu žive.

U idućoj tablici dani su podaci o gradovima u kojima je anketiranje organizirano.

TABL. 13. Gradovi anketiranja

Sastavili • Made by
I. Rogić, O. ČaldarovićTABLE 13. Towns included
in the questionnaire

Grad	1. skupina (u %)	2. skupina (u %)
Zagreb	14,3	0,5
Osijek	16,5	9,7
Slavonski Brod	8,4	35,9
Vinkovci	8,4	11,8
Karlovac	9,7	-
Samobor	7,6	-
Zadar	7,6	-
Split	7,2	-
Solin	5,9	-
Nova Gradiška	4,6	-
Pula	3,0	-
Imotski	2,5	-
Sinj	2,5	3,1
Daruvar	1,7	-
Makarska	-	9,2
Našice	-	6,7
Požega	-	6,2
Šibenik	-	4,6
Gospić	-	4,1
Vrbovac	-	3,6
Stara Gradiška	-	3,1
Županja	-	1,5

Iz podataka je vidljivo da je u samo pet gradova obavljeno anketiranje obiju skupina. Udio anketiranih iz tih pet gradova u 1. skupini iznosi 50,7%. Udio anketiranih iz tih pet gradova u 2. skupini iznosi 61% (među njima je malo više od polovice iz Slavonskog Broda). Podaci pokazuju da samo dio anketiranih u obje skupine izvješćuje o istim gradovima. Zato nije dopušteno njihove ocjene doslovno lokalizirati.

4.1. Identifikacija s gradom u kojemu ispitanici žive / Identification with town of residence

U idućim tablicama navedene su razdiobe odgovora koji pokazuju kako anketirani diferenciraju grad u kojemu žive kao posebno mjesto. Prvo uporište diferencijacije jest popis najtipičnijih ili najistaknutijih (prema ocjeni anketiranih) obilježja tih gradova.

Obilježja	1. skupina (u %)	2. skupina (u %)
zemljopisni položaj	2,5	4,6
klimatska obilježja	3,4	1,0
ambijentna obilježja	26,6	4,6
povijesna i kulturna dobra	35,4	37,4
posebne ustanove	7,2	7,2
posebne djelatnosti	3,8	2,6
razvojni procesi	2,5	1,5
mentalitet ljudi	2,1	3,6
posebni životni stil i odnosi	9,3	3,6
ostalo	28,3	13,3
bez odgovora	35,4	40,0

TABL. 14. Istaknuta ili tipična obilježja grada

Sastavili • Made by I. Rogić, O. Čaldarović

TABLE 14. Features of the town that please respondents most

Podaci pokazuju da anketirani identificiraju gradove u kojima žive pretežno na temelju povijesne i kulturne baštine te na temelju ambijentnih obilježja ondje gdje su ona, prema ocjeni anketiranih, izrazitija. Suprotno tome, izrazito su malene skupine koje diferenciraju gradove na temelju posebnih socijalnih događaja, procesa ili odrednica za koje je potrebno bolje poznavati grad. Takva je shema diferenciranja "izvanjska", bliža turističkoj percepciji gradskih posebnosti negoli percepciji gradskog stanovnika s lokalnim životnim iskustvom.

Druga točka diferencijacije jest popis gradskih sastavnica koje se anketiranima najviše sviđaju. Rezultati su uvršteni u tablicu 15.

Sastavnica	1. skupina (u %)	2. skupina (u %)
grad u cjelini	68,4	67,7
pojedine četvrti	10,1	6,2
pojedine kuće, objekti	1,7	5,1
pojedina prirodna dobra, okoliš	14,8	8,7
ljudi u gradu	6,3	12,3
drugo	1,3	1,0
ne može ocijeniti	9,7	13,3
ništa mu se ne sviđa	2,5	4,6

TABL. 15. Gradске sastavnice koje se ispitanicima najviše sviđaju

Sastavili • Made by I. Rogić, O. Čaldarović

TABLE 15. Features of the town that please respondents most

I razdiobom odgovora u tablici 15. dominira generalizirana predodžba o gradskoj posebnosti. Pojedinačna dobra ili obilježja stanovnika rijetko se ističu. Na temelju podataka iz obje prethodne tablice razložno bi bilo pretpostaviti da među anketiranima nema mnogo onih koji se čvrsto identificiraju s gradom (gradovima) u kojemu žive. No razdioba odgovora na pitanje o tome vrlo je značajna.

TABL. 16. Identifikacija anketiranih s gradom u kojemu žive

Sastavili • Made by
I. Rogić, O. Čaldarović

TABLE 16. Identification of respondents with the town they live in

Stupanj identifikacije	1. skupina (u %)	2. skupina (u %)
uopće se ne osjeća pripadnikom grada u kojemu živi	12,2	10,8
osjeća se samo djelomičnim pripadnikom grada u kojemu živi	33,3	25,1
osjeća se potpunim pripadnikom grada u kojemu živi	53,2	64,1
bez odgovora	1,3	0,0

Predočeni podaci upućuju na dva osnovna zaključka. (a) U obje je skupine relativno visok udio anketiranih koji sebe ne drže pravim stanovnicima i žiteljima gradova u kojima žive. Taj je udio u 2. skupini 35,9%, a u prvoj 45,5%. Razlika se može protumačiti dvjema posebnim činjenicama. U 1. skupini više je anketiranih iz većih i velikih gradova, pa zavičajne identifikacije po pravilu nisu izrazite. Također, u prvoj su skupini ljudi koji su dobili stan kupnjom na tržištu pa ih ni procedura stambenog zbrinjavanja nije simbolično "približila" gradu. (b) Udio anketiranih koji su potpuno identificirani s gradom u kojemu žive veći je u 2. skupini. Ta tendencija, vidjelo se, djeluje i na ocjenu gradske četvrti u kojoj žive. Anketirani iz 2. skupine, po pravilu, manje su kritični prema gradskoj okolini i kontekstu naselja u kojemu žive. Razložno je pretpostaviti da je i (organizirani) model zbrinjavanja utjecao na oblikovanje takvog odnosa.

Premda se razdioba odgovora iz tablice 4. ne podudara potpuno s razdiobom odgovora koji otkrivaju jesu li grad u kojemu žive anketirani pripravnici odabrati za stalno boravište, ona ipak nagovješćuje osnovni okvir. Kako su anketirani odgovorili na to pitanje, pokazuju podaci u idućoj tablici.

TABL. 17. Hoće li anketirani grad u kojemu sada žive odabrati za stalno boravište

Sastavili • Made by
I. Rogić, O. Čaldarović

TABLE 17. Will respondents chose the town they are living in as their permanent place of residence

Odabir	1. skupina (u %)	2. skupina (u %)
odabrao bi	62,4	66,7
ne bi odabrao	15,2	13,3
ne zna	21,1	20,0
bez odgovora	1,3	0,0

Predočena se razdioba podudara s razdiobom iz prethodne tablice po tome što se jasno diferenciraju skupine. U 1. skupini manje je i anketiranih koji se "u potpunosti" osjećaju pripadnicima grada u kojemu žive; u 1. skupini manje je anketiranih koji su pripravnici grad u kojemu žive prihvatiti kao stalno boravište. No te se dvije tablice i razlikuju. Glavna je razlika u postotnim udjelima vidljivim u razdiobi odgovora ispitanika 1. skupine. U tablici 4. zabilježeno je da "samo" 53,2% ispitanika 1. skupine sebe drži potpuno identificiranim s gradom u kojemu živi. U tablici 5. udio onih koji bi grad u kojemu žive izabrali za stalno boravište veći je; iznosi, vidi se, 62,4%. U 2. skupini ta se dva podatka podudaraju (64,1% potpuno identificiranih s gradom i 66,7% onih koji bi grad izabrali za stalno boravište). Rezultati pokazuju da je u 1. skupini više onih koji su (latentno) nezadovoljni gradom u kojemu žive, ali da su ga, ipak, unatoč nezadovoljstvu, pripravnici, najmanje je netočno reći prihvatiti (još ne i odabrati), kao stalnu životnu adresu.

4.2. Prednosti i nedostaci života u gradu / Advantages and shortcomings of urban life

Koje su, prema ocjeni anketiranih, glavne prednosti života u gradu u kojemu stanuju, pokazuju odgovori u idućoj tablici.

Prednosti	1. skupina (u %)	2. skupina (u %)
socijalna infrastruktura	27,0	34,4
sportski/rekreacijski objekti	2,5	13,8
kulturne ustanove	3,0	12,8
vjerske ustanove, crkve	0,0	5,1
uređen okoliš, ugodan ambijent	6,3	2,1
mogućnost odmora u miru	2,5	2,6
način života maloga grada	11,4	15,4
ugodna, zdrava klima	5,9	3,6
mogućnost boravka u prirodi	5,1	3,6
sigurnost života	3,8	2,1
mogućnosti velikoga grada	10,1	0,5
dobra prometna povezanost	5,1	3,1
mogućnost zaposlenja	0,4	2,6
bez odgovora	39,6	33,8

TABL. 18. Glavne prednosti života u gradu

Sastavili • Made by
I. Rogić, O. Čaldarović

TABLE 18. Main advantages of urban life

Tablica daje nekoliko korisnih uvida. (I.) Udio anketiranih koji nisu odgovorili približan je udjelu "šutljivih" u razdiobi, pri čemu je vidljivo kako anketirani poistovjećuju grad pomoću tipičnih obilježja. To znači da približno **svaki treći anketirani nije pripravan (sposoban) ocijeniti grad kao cjelinu**. (II.) Glavne prednosti grada u kojemu žive anketirani iz 2. skupine opisuju dvjema osnovnim odrednicama: postojanjem ustanova socijalne infrastrukture i smirenim životom maloga grada. Uzme li se u obzir već izneseni popis glavnih anketnih mjesta, očito je da anketirani samo "radikaliziraju" glavne životne prednosti u nekoliko srednjih i manjih hrvatskih gradova. (III.) Odgovori 1. skupine pokazuju da anketirani najčešće ističu tri glavne prednosti: socijalnu infrastrukturu, miran životni ritam maloga grada, ali i mogućnosti velikoga grada. Zacijelo bi posljednju prednost istaknuli i anketirani iz 2. skupine kada bi imali stvarnu osnovu za to. No budući da pretežito žive u srednjim i malim gradovima, mogućnosti takvoga reagiranja bitno su smanjene. Tomu se može protusloviti tvrdnjom kako je nemali broj anketiranih iz 2. skupine stalno nastanjen u Slavonskom Brodu. Ali prema ponudi životnih mogućnosti i dnevnim ritmovima, Slavonski je Brod srodniji manjem gradu negoli velikome, pa stvarnog razloga za upućivanje na mogućnosti velikoga grada nema.

Koji su, pak, prema ocjeni anketiranih, glavni nedostaci života u gradu u kojem su stalno nastanjeni, pokazuju odgovori u sljedećoj tablici.

TABL. 19. Glavni nedostaci života u gradu

Sastavili • Made by
I. Rogić, O. Čaldarović

TABLE 19. Main disadvantages of urban life

Glavni nedostaci	1. skupina (u %)	2. skupina (u %)
slaba socijalna infrastruktura	3,4	1,5
slaba povezanost s drugim krajevima	2,1	4,6
nedostatak prostora za djecu	0,8	5,6
nedostatak prostora za šport	2,1	6,7
neuredan/zapušten okoliš	5,9	6,7
slaba komunalna infrastruktura	3,0	3,6
nesigurnost, kriminalitet, droge	7,6	2,6
nedostatak prostora (javnoga)	5,5	2,6
buka, gužva, promet	14,3	3,1
manjak parkova, zelenila	4,6	7,2
otežane prilike za invalide	0,4	5,6
slab životni standard građana	10,1	8,2
manjak kulturnih sadržaja	3,4	7,2
ostalo	0,4	0,0
bez odgovora	50,6	58,5

Odgovori upućuju na nekoliko zaključaka. (I.) Udio anketiranih u obje skupine koji nisu odgovorili veći je od 50%. To znači da je još manje anketiranih spremno negativno ocijeniti grad u kojemu živi nego kada su morali odrediti pozitivna obilježja. Razložno je zaključiti da u tim gradovima nema znatnijih prednosti ili nedostataka koje bi anketirani bez većih teškoća i dvojbi odredili kao javno dobro ili izrazito ograničenje. (II.) Odgovori II. skupine pokazuju da nema izrazitije koncentracije na pojedinim pitanjima. Najviše anketiranih (8,2%) ističe siromaštvo građana. Najmanje njih žali se na slabu socijalnu infrastrukturu (1,5%). (III.) U 1. skupini anketiranih dva se odgovora po broju anketiranih koji ih ističu neznatno izdvajaju. To su **buka/gužva, promet i siromaštvo građana**. Prvi nedostatak spominje 14,3% anketiranih, a drugi 10,1%. Siromaštvo, uočeno je, najčešće spominju anketirani iz 2. skupine; postodna razlika između 1. i 2. skupine malena je (1,9%). Zato je opravdano ustvrditi da se u tom smislu skupine ne razlikuju. Razlikuju se pak po isticanju prometnih teškoća, što je posljedica stvarnog iskustva. Budući da znatan broj anketiranih iz 1. skupine živi u velikim i većim gradovima (Zagreb, Osijek i Split "nose" 38% anketiranih), njihovo upućivanje na prometne teškoće samo je stvarni opis tamošnjih prilika. (IV.) "Raspršenost" ocjena općenito posredno potvrđuje rezultate uočene i u analizi identifikacijskog odnosa spram grada. Anketirani nemaju dostatno iskustvo o gradu u kojemu žive. U sklopu generalizirane sheme na temelju koje identificiraju grad gradska je slika fokusirana na baštinu (kulturnu, povijesnu) i apstraktne naznake gradske cjelovitosti. Sastavnice same slike, ne računaju li se gradske ustanove općeg tipa (socijalna infrastruktura), slabo su diferencirane i rangirane. Na to svakako utječu činjenice da je samo 22,8% ispitanika 1. skupine i 28,2% 2. skupine odraslo u gradu u kojem trenutačno stanuje. Ostali su socijalizirani u drugim gradovima ili su (više od 40%) živjeli na selu.

4.3. Poželjno mjesto za život / Desirable place of residence

U idućoj tablici dan je popis, prema ocjeni anketiranih, najprivlačnijih naselja za stanovanje u Hrvatskoj.

Naselje	1. skupina (u %)	2. skupina (u %)	1. skupina rang	2. skupina rang
Zagreb	25,7	24,6	1.	1.
Split	21,5	20,0	2.	2.
Osijek	17,3	10,3	3.	5-7.
Slavonski Brod	4,2	14,4	9.	3.
Vinkovci	7,2	11,8	5-6.	4.
Dubrovnik	5,5	10,3	7.	5-7.
Makarska	4,6	10,3	8.	5-7.
Zadar	11,4	6,2	4.	9-10.
Đakovo	2,5	7,2	15-19.	8.
(itd.)				

TABL. 20. Najprivlačnija naselja za stanovanje

Sastavili • Made by
I. Rogić, O. Čaldarović

TABLE 20. Most attractive residential settlements

Odgovori pokazuju dvije osnovne činjenice. (I.) Najpoželjnijim naseljima za stanovanje anketirani drže velike i veće gradove koje bolje poznaju. (II.) Općenito pravilo odabira može se formulirati ovako: nacionalna metropola (Zagreb) i regionalna središta na području na kojemu anketirani živi. Stoga među skupinama nema velike podudarnosti u stambenom vrednovanju gradova na razinama nižima od makroregionalnih.

Rezultati ankete pokazuju da, suprotno glavnim tendencijama stanovanja, anketirani veće i velike gradove opisuju kao privlačne stambene adrese. Time se, međutim, ne niječu osnovne vrijednosti na koje upućuju glavne stambene aspiracije. One se, naprotiv, projiciraju u gradska središta koja su potvrđena kao središta nacionalne ili regionalne perspektive. Niz istraživanja upozorio je na činjenicu da se upravo iz takvih projekcija izvode praktična kritička mjerila reurbanizacije većih gradskih središta.

U idućoj tablici, pak, izložen je popis naselja koja su, prema ocjeni anketiranih, najpoželjnija za život.

1. skupina (u %)	2. skupina (u %)
Zagreb	Slavonski Brod 30,3
Split	Vinkovci 10,3
Osijek	Osijek 9,2
Slavonski Brod	Šibenik 6,2
Zadar	Zagreb 5,1

TABL. 21. Naselja najpoželjnija za život

Sastavili • Made by
I. Rogić, O. Čaldarović

TABLE 21. Most desirable residential settlements

I ovi odgovori pokazuju da anketirani veće i velike gradove drže poželjnijima za život. Mjerilo praktičnog odabira ponajprije ovisi, o tomu na kojemu regionalnom području anketirani živi. Po pravilu,

u prvom krugu odbira je regionalno središte. No već u idućem krugu je nacionalno središte te druga regionalna središta.

Usporede li se podaci o mjestima anketiranja (tabl. 1) s podacima izloženim u prethodnoj tablici, vidljivo je da se oni podudaraju, tj. da anketirani, kada ističu najpoželjnija mjesta za život, pretežno navode mjesta u kojima već žive. Time posredno potvrđuju iskaze iz tablice 5, prema kojima je mjesto u kojemu već žive za većinu anketiranih ujedno i mjesto koje im je najprihvatljivije za život. Budući da većina anketiranih živi u regionalnim središtima različitoga ranga, privlačnost života u regionalnim središtima i privlačnost života u gradu u kojemu već žive uglavnom se podudara. Opći smjer privlačnosti pokazuje da je njezin predmet praktično jedinstvo zavičajnog okoliša i institucionalnih mogućnosti što ih nude i oblikuju gradska središta u tom okolišu. U ambijentnom smislu tomu je najrodniji, kako i anketirani navode, mali grad. Ali u funkcionalnom smislu tomu je najbliže regionalno/subregionalno središte (dakle, srednji gradovi).

■

Literatura • Bibliography

1. **Bežovan, G. i sur.** (1987), *Stambena politika i stambene potrebe*, Radničke novine, Zagreb
2. **Chombart de Lauwe, P. H.** (1959), *Famille et habitation*, Vol. II. CNRS, Paris
3. **Čaldarović, O. i sur.** (1978), *Problemi stanovanja mladih*, Centar SSOH, Zagreb
4. **Čaldarović, O.** (1985), *Urbana sociologija: socijalna teorija i urbano pitanje*, Globus, Zagreb
5. **Čaldarović, O.** (1987), *Suvremeno društvo i urbanizacija*, Školska knjiga, Zagreb
6. **Čaldarović, O.** (1989), *Društvena dioba prostora*, Hrvatsko sociološko društvo, Zagreb
7. **Čaldarović, O.** (1991), *Marginalni slojevi i urbana sredina: kako uspostaviti planerske kriterije?*, Zavod za socijalni rad, Zagreb
8. ******* (1998), "Građevinar", 50, Zagreb
9. ******* (1998), *Izvješće Vlade RH o dosadašnjem tijeku povrata i zbrinjavanja prognanika, izbjeglica i raseljenih osoba*, "Narodne novine", 92, Zagreb
10. **Rogić, I.** (1990), *Stanovati i biti*, Hrvatsko sociološko društvo, Zagreb
11. **Rogić, I.** (1991), *Periferijski puls u srcu od grada*, Hrvatsko sociološko društvo, Zagreb
12. **Seferagić, D.** (1988), *Kvaliteta života i nova stambena naselja*, Hrvatsko sociološko društvo, Zagreb
13. ******* (1999), *Uredba o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata*, "Narodne novine", 12, Zagreb
14. ******* (1997/98/99), *Uredba Vlade RH o mjerilima za stambeno zbrinjavanje HRVI Domovinskog rata i članova obitelji poginuloga, umrloga, zatočenoga ili nestaloga hrvatskog branitelja*, "Narodne novine", 36, 5, 15, Zagreb
15. ******* (1994), *Zakon o pravima hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata*, "Narodne novine", 2, Zagreb
16. ******* (1996), *Zakon o pravima hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji*, "Narodne novine", 108, Zagreb

Summary • Sažetak**Urban Life and Neighbourhood in the Programme of Building Blocks of Flats for Homeland War Victims**

The paper is an interpretation of some of the research results about Homeland War victims. It presents findings about the characteristics of the neighbourhood, its boundaries, types of neighbourly services, kind of relations that exist among neighbours, and estimates of the importance of neighbourly relations. Furthermore, it shows the attitude respondents have to the quarter they live in and how they relate to the town in general, their identification with it and what they consider a desirable place to live in. The research results show that respondents react to the above in an unspecific manner, which earlier findings in the field of housing sociology also showed.

The main housing and ambiental aspirations are very stable. They are not much affected by factors like age, education, marital status, or the urban origin of respondents. It would be more exact to think of them as a kind of cultural archetype. Although the use of the word "archetype" is not completely justified in this context, it is not completely wrong, either. We use it because the roots of the most important views about what constitutes desirable housing should be sought more deeply, on those levels of the social structure where we find the basic identity relations and practice, and which hold the stronger (negative) collective experiences acquired in the practice of socialist urbanisation.

Ivan Rogić
Ognjen Čaldarović

Prof. dr. sc. **Ivan Rogić**, dipl. soc., rođen u Lukovu (Senj) 1943. Diplomirao je psihologiju (1967), te sociologiju i filozofiju (1971). Doktorirao je sociologiju na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu (1986). Bavi se urbanom sociologijom i sociologijom okolice. Radio u više znanstvenih ustanova: Urbanističkom institutu Hrvatske, Institutu za društvena istraživanja "Ivo Pilar", a danas je profesor na zagrebačkom Arhitektonskom fakultetu. Objavio je više od 120 znanstvenih i stručnih radova; autor je i koautor petnaestak knjiga.

Prof. dr. sc. **Ognjen Čaldarović**, dipl. soc., rođen je u Zagrebu 1947. Diplomirao je sociologiju i filozofiju na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu (1971), gdje je magistrirao (1977) i doktorirao (1980). Zaposlen je kao redoviti profesor na Odsjeku za sociologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Bavi se urbanom sociologijom i sociologijom okolice. Više je puta boravio na znanstvenom usavršavanju u inozemstvu: Nizozemska (1974), Austrija (1976), SAD (1987, Fulbrightova stipendija akademske godine 1982/83. i 1993/94). Kao gostujući profesor djeluje u zemlji i inozemstvu (Slovenija, SAD, Poljska). Savjetnik je više stručnih institucija (SAD, Austrija, Grčka). Objavio je više od stotinu znanstvenih i stručnih radova, autor je petnaest i koautor tridesetak knjiga.

Prof. **Ivan Rogić**, Ph.D., was born in Lukovo (Senj) in 1943. He graduated psychology 1967, and sociology and philosophy 1971. He won his doctor's degree in sociology at the Faculty of Philosophy, Zagreb University 1986. He is an urban and environmental sociologist. He worked in several research institutes: Town Planning Institute of Croatia, "Ivo Pilar" Social Research Institute, and today teaches at the Faculty of Architecture in Zagreb. He has published over 120 research and professional papers; he is author and co-author of fifteen books.

Prof. **Ognjen Čaldarović**, Ph.D., was born in Zagreb in 1947. He graduated in sociology and philosophy from the Faculty of Philosophy, Zagreb University in 1971, where he also won his master's degree in 1977, as well as his Ph.D. degree in 1980. Today he teaches at the Department of Sociology at the Faculty of Philosophy, Zagreb University. He specialized in urban and environmental sociology. He attended several research courses abroad: the Netherlands (1974), Austria (1976), USA (1987), won Fulbright scholarships in the academic years 1982/83 and 1993/94. He works as visiting professor both in the country and abroad (Slovenia, USA, Poland), and is a counselor in several professional institutions (USA, Austria, Greece). He has published over 100 research and professional papers, and is author of fifteen, and co-author of thirty books.

PROSTOR

ISSN 1330-0652
 CODEN PORREV
 UDK • UDC 71/72
 GOD. • VOL. 8(2000)
 BR. • NO. 2(20)
 STR. • PAG. 121-288
 ZAGREB, 2000.
 srpanj-prosinac • July-December